

dr Marta Niewczas
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Wychowania Fizycznego
martaniewczas@wp.pl

dr Jolanta Puacz-Olszewska
Politechnika Rzeszowska
Wydział Zarządzania
jolantapuaczolszewska@gmail.com

BEZPIECZEŃSTWO EDUKACYJNE W POLSCE – ASPEKTY PRAWNE

EDUCATIONAL SECURITY IN POLAND – LEGAL ASPECTS

Streszczenie: Coraz bardziej pożądanym dobrem w obecnych czasach staje się bezpieczeństwo indywidualne oraz zbiorowe. Fundamentalną powinnością państwa jest zapewnienie tego bezpieczeństwa. Świadomość społeczna oraz indywidualna w tym obszarze jest coraz większa, a świat oczekuje systemowych rozwiązań. O bezpieczeństwie można mówić na wiele sposobów: jako bezpieczeństwo zbiorowe, indywidualne, państwowe, narodowe, finansowe, energetyczne itp. Nawet ponadnarodowe instytucje poświęcają wiele uwagi bezpieczeństwu. Skala zagrożeń oraz rozmiar zatroskania tymi zagrożeniami każą rozpocząć edukację w tym zakresie jak najwcześniej; uświadamiać młodych ludzi o zagrożeniach oraz uczyć ich jak radzić sobie w sytuacjach niebezpiecznych już od najmłodszych lat. Omawiane postępowanie jest słuszne oraz racjonalne zarówno z etycznego, jak również pedagogicznego punktu widzenia. Przynosi również wymierne efekty społeczne i wydaje się powszechnie akceptowaną, trwałą tendencją. Wychodząc naprzeciw społecznym potrzebom oraz nieuchronnym zmianom w tej kwestii, kolejna reforma edukacyjna wprowadziła edukację dla bezpieczeństwa do obowiązkowego kanonu nauczania na III etapie edukacyjnym (Dz. U. z 15.01.2009 r., Nr 4, poz. 17). Gimnazjalista w metodycznie spójny oraz uporządkowany sposób będzie się uczył, jak budować elementarne bezpieczeństwo: swoje, swoich bliskich, kolegów oraz innych – potencjalnych ofiar zagrożeń i zdarzeń kryzysowych. Prawdopodobnie nie jest to ostatnie słowo zinstytucjonalizowanych zabiegów państwa polskiego o wysoki poziom przygotowania młodego człowieka – oraz obywatela – do szczęśliwego, dojrzałego, a także bezpiecznego życia. Pewne przesłanki znajdują się także na niższych szczeblach edukacji. Są one realizowane przez osoby o różnym przygotowaniu w tej dziedzinie, jeszcze rozproszone, istotne jednak, iż się pojawiają. Tak zaczyna się każda poważna zmiana jakościowa (Słoma, 2009, s. 3). Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zasad prawnych bezpieczeństwa edukacyjnego w Polsce. Zawarto także regulacje związane z edukacją jako procesem zdobywania wiedzy na temat bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, edukacja, wiedza, aspekty prawne.

Summary: Individual and collective security are becoming more and more sought after in this day and age. The fundamental duty of the state is to ensure this security. Social and individual awareness in this area is increasing and the world expects systemic solutions. Safety can be said in many ways: as collective security, individual, national, national, financial, energy, etc. Even transnational institutions pay much attention to security. The scale of threats and the extent to which they are threatened by these threats require that education be started as early as possible; educate young people about hazards and teach them how to deal with dangerous situations from an early age. The proceedings are just and reasonable, both from an ethical as well as pedagogical point of view. It also brings tangible social effects and seems to be a generally accepted, lasting trend. In response to social needs and the inevitable changes in this issue, another educational reform introduced safety education into the compulsory canon of education in the third stage of education¹. Middle school students in a methodically consistent and orderly way will learn how to build elementary security: their, their loved ones, colleagues and others – potential victims of hazards and crises. Probably not the last word of the institutionalized Polish state of affairs for the high level of preparation of a young man – and a citizen – for a happy, mature and safe life. Certain premises are also found at the lower levels of education. They are implemented by people with different backgrounds in the field, yet scattered, but important that they appear. So every serious qualitative change begins. The aim of this study was to present legal principles of educational safety in Poland. There are also regulations related to education as a process of gaining knowledge about safety.

Keywords: security, education, knowledge, legal aspects.

Wstęp

Bezpieczeństwo rozpatrywane w aspekcie dziedziny wiedzy zawiera szeroki zakres problemów, których nie można zamknąć w jeden niezmienny schemat. Bezpieczeństwo to wartość, której znaczenie docenia codziennie każdy człowiek oraz całe społeczeństwo. Stanowi obiekt troski, starań oraz dążeń, zabiegów, a także pragnień ludzi. Potrzeba bezpieczeństwa należy do najistotniejszych, tych najbardziej podstawowych potrzeb psychicznych. Niezaspokojona potrzeba bezpieczeństwa powoduje nie tylko doraźne przeżycia lękowe, ale może również prowadzić do trwałych zaburzeń w działaniu układu nerwowego. Edukacja jest taką swoistą szansą, którą należałoby wykorzystać w kształtowaniu poczucia bezpieczeństwa. Edukacja stanowi jedną z głównych dróg kształtowania bezpieczeństwa człowieka – ma wpływ na jego wartości, postawy, umiejętności oraz wiadomości niezbędne w zapobieganiu, radzeniu sobie w sytuacjach zagrożeń, a także usuwaniu ich skutków. Ciągłość jest jednym z ważnych obszarów w edukacji. W komplementarny sposób zasadność tego stwierdzenia wyraził w swoim raporcie J. Delors: „Uczyć się, aby wiedzieć. Uczyć się, aby działać. Uczyć się, aby żyć wspólnie. Uczyć się, aby być” (Delors, 1998, s. 85-91).

Edukacja jest procesem zdobywania wiedzy. Na proces ten składa się zarówno kształcenie, jak i wychowanie, które powiększa stan wiedzy danej osoby i rozwija określone umiejętności i cechy. Należy też zwrócić uwagę, iż „edukacja to ogół procesów, których celem jest zmienianie ludzi, stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych” (Zalewski, 2001, s. 41).

Edukacja dla bezpieczeństwa – w tym intencjonalnym przechodzeniu oraz oddziaływaniu, które kształtuje osobowość człowieka kulturalnego – podkreśla wagę troski o przetrwanie, trwanie, a także doskonalenie życia, jak i odpowiedzialność za jego prolongowanie i realizację. Jest również jednym ze składników wychowania i przygotowania do pracy oraz życia w obecnych warunkach. Ministerstwo Edukacji Narodowej w efekcie przyjęło formułę edukacji dla bezpieczeństwa jako obszaru nauczania obowiązkowego w systemie oświaty. Dyrektor szkoły, zgodnie z przepisami prawa oświatowego, tworząc szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczy, zobowiązany jest do realizacji zadań z obszaru edukacji dla bezpieczeństwa, stosownie do obowiązujących podstaw programowych kształcenia ogólnego, jak również właściwie dla danego środowiska, w jakim uczeń jest wychowywany, z uwzględnieniem lokalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa (Stępień, 1994, s. 9-11).

Znaczeniowy obszar edukacji dla bezpieczeństwa odwołuje się do wartości humanistycznych, ogólnoludzkich i uniwersalnych. Zalicza się do nich m.in.: odpowiedzialność, godność, wolność, podmiotowość, pluralizm, humanizm, szczerłość, rozwój, uczciwość, autonomię, sprawiedliwość, samostanowienie, odpowiedzialność każdego za siebie oraz innych, jak również upominanie się o nią. W kształceniu i wychowaniu ważne są również takie wartości, jak: poszanowanie odmiennych opinii, tolerancja, miłość bliźniego, niezależność działania, przeciwstawianie się egoizmowi oraz konsumpcyjnemu stosunkowi do życia (Puślecki, 1997, s. 72).

Współczesne procesy edukacyjne poddaje się stałym przeobrażeniom, dając możliwość spełnienia potrzeb poszczególnych grup społecznych. Dużą wagę obecnie przywiązuje się do rozwijania osobowości oraz świadomości ludzi. Rozwój edukacji społecznej związany jest ściśle z refleksją nad człowiekiem, a także jego funkcjonowaniem i środowiskiem.

Edukacja według W. Kopalińskiego to przede wszystkim wychowanie oraz kształcenie (łac. *educatio*, wychowywać, kształcić) (Kopaliński, 1999, s. 140).

Obecnie wymienia się cztery podstawowe nurty edukacji: umiejętność uczenia się, zdobywanie wiedzy, własny rozwój, umiejętność zrozumienia innych. W zależności od typu zagrożeń wymienić można następujące obszary edukacji dla bezpieczeństwa (Rudnicki, 1994; Siuda, 2001, s. 116-117):

- edukacja dla bezpieczeństwa militarnego – kształcenie oraz wychowanie obronne, które zmierza do zachowania niepodległości narodu oraz państwa, a także ochrony życia i ludzi w stanach zagrożenia czasu wojny,
- edukacja dla bezpieczeństwa politycznego – ogół oddziaływań oświatowo-wychowawczych, które są ukierunkowane na kształtowanie kultury politycznej państwa,
- edukacja dla bezpieczeństwa publicznego – kształtowanie świadomości prawnej i zachowań oraz postaw w sytuacjach zagrażającym obywatelom i porządkowi publicznemu,
- edukacja dla bezpieczeństwa ekologicznego – harmonijne współzycie ludzi z przyrodą, kształtowanie proekologicznych zachowań i postaw,

- edukacja dla bezpieczeństwa gospodarczego – kształtowanie świadomości ekonomicznej,
- edukacja dla bezpieczeństwa psychospołecznego – kształtowanie moralności społeczeństwa oraz postaw.

Edukacja dla bezpieczeństwa to ciągły proces, który obejmuje wiele działań, do których należą m.in. (Gołębiewski, 2001, s. 50-54):

- kształtowanie „bezpiecznych” postaw oraz zachowań,
- przekazywanie wiedzy w obszarze występowania zagrożeń,
- upowszechnianie niezbędnej wiedzy i umiejętności z obszaru przeciwdziałania zagrożeniom,
- motywacja do podejmowania działań, które mają na celu zapewnienia bezpieczeństwa,
- wyrabianie właściwych nawyków zachowania się w sytuacjach zagrożenia,
- uświadomienie skali i typu potrzeb w trudnych sytuacjach,
- rozwijanie poczucia odpowiedzialności za podejmowanie danych działań,
- pielęgnowanie wartości w stosunku do życia oraz zdrowia człowieka.

Zagadnienia związane z edukacją dla bezpieczeństwa należą do kompetencji zarówno ministra właściwego do spraw edukacji (ze względu na przypisane mu działania z zakresu oświaty), jak również ministra spraw wewnętrznych (z uwagi na zadania szeroko pojmowanego bezpieczeństwa oraz porządku publicznego). Kluczowym aktem prawnym wskazującym zakres zadań wybranych ministrów, jest ustawa o działach administracji rządowej (Dz. U. nr 159 z 2003 r., z późn. zm.).

W art. 29 ust. 1 te same ustawy zawarta jest definicja działu spraw wewnętrznych, który obejmuje: zagadnienia: obrony cywilnej, ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także ochrony przeciwpożarowej. Z kolei art. 34 ust. 1 omawianej ustawy mówi, że każdy minister jest obowiązany do opracowywania i inicjowania polityki Rady Ministrów w stosunku do działu, którym kieruje, a także do przedkładania w tym obszarze inicjatyw oraz projektów normatywnych na posiedzeniu Rady Ministrów. Natomiast art. 38 ust. 1 określa, iż w celu realizowania swoich zadań minister kierujący danym działem współdziała, na zasadach oraz w trybie, który jest określony w osobnych przepisach i w zakresie wynikającym z potrzeb danego działu, z innymi członkami Rady Ministrów, a także Rządowym Centrum Studiów Strategicznych, organami samorządu terytorialnego, innymi organami administracji rządowej oraz państwowymi jednostkami organizacyjnymi, z organami samorządu zawodowego, gospodarczego, organizacji pracodawców i związków zawodowych, jak również innych organizacji społecznych oraz przedstawicielstw środowisk zawodowych i twórczych.

Można uznać, na podstawie wyżej wymienionych przepisów, iż problematyka edukacji dla bezpieczeństwa stanowi wspólną sferę zainteresowań ministrów: Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Edukacji Narodowej i Sportu, co tym samym zobowiązuje ich do współpracy w tym obszarze. Jest to tym ważniejsze, że – zgodnie z art. 38a ustawy – minister kierujący danym działem uczestniczy w krajowym systemie notyfikacji norm oraz aktów prawnych, dlatego też prace nad zmianami we właściwych aktach prawnych, a także nowymi aktami, powinny być prowadzone wspólnie przez

oba resorty. Art. 20 ust. 1 wskazuje zakres działu oświata i wychowanie obejmującego sprawy nauczania, kształcenia, kultury fizycznej, wychowania dzieci i młodzieży, za wyjątkiem spraw zastrzeżonych do kompetencji innych organów administracji publicznej.

Ustawa o systemie oświaty jest aktem prawnym regulującym aspekty edukacji (Dz. U. nr 67 z 1996 r., poz. 329, z późn. zm.). Ustawa ta w art. 1 ust. 16 określa jako jedno z głównych zadań oświaty upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży wiedzy o bezpieczeństwie i kształtowanie odpowiednich postaw wobec sytuacji nadzwyczajnych i zagrożeń. Bardziej szczegółowo kompetencje właściwych ministrów zostały określone w aktach wykonawczych, takich jak: Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji Narodowej i Sportu (Dz. U. nr 134, poz. 1426), określające w § 1 pkt 2, że minister kieruje m.in. następującymi działami administracji rządowej: szkolnictwo wyższe i oświata i wychowanie, Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 marca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dz. U. nr 35, poz. 325), które w § 1 pkt 2 określa, iż minister kieruje m.in. działem sprawy wewnętrzne.

Natomiast rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. nr 51, poz. 458, z późn. zm.) określa, w programie jakich przedmiotów oraz w obszarze których ścieżek edukacyjnych dzieci i młodzież poznają treści, a także uzyskują umiejętności m.in. na temat tak zwanej Edukacji dla bezpieczeństwa. Zajęcia, które są poświęcone tematyce objętej tym hasłem mają za zadanie przygotowanie dzieci i młodzieży do uczestniczenia w działaniach, z tych zagadnień, ze względu na światowe wydarzenia z ostatnich kilku lat z uwzględnieniem szczególnym zagrożeń nietypowych, m.in. terrorystycznych. W myśl wyżej wymienionego rozporządzenia program edukacyjny przewiduje następujące etapy kształcenia:

- W klasach od I do III szkoły podstawowej dzieci są objęte kształceniem zintegrowanym. Na tym etapie do w kontekście bezpieczeństwa do treści nauczania należy poruszać się po drogach publicznych, rozpoznawanie sygnałów alarmowych o niebezpieczeństwie,
- W klasach od IV do VI szkoły podstawowej treści związane z tematyką bezpieczeństwa przekazuje się uczniom w ramach ścieżki edukacyjnej (realizowanej w ramach kilku przedmiotów, nie zaś stanowiącej osobny przedmiot). Ścieżka ta, o nazwie *Edukacja prozdrowotna*, obejmuje: pierwszą pomoc w niektórych urazach, bezpieczeństwo na drodze, poznawanie zagrożeń cywilizacyjnych, a także nabycie przez uczniów umiejętności związanych z zachowaniem się w przypadku kontaktu z przedmiotami niebezpiecznymi, wybuchowymi, łatwopalnymi, toksycznymi, niewypałami oraz niewybuchami: ochronę przed zagrożeniami cywilizacyjnymi oraz naturalnymi,
- W gimnazjalnych klasach tematyka bezpieczeństwa kontynuowana jest w ramach dwóch edukacyjnych ścieżek pod nazwą: Obrona cywilna i Edukacja prozdrowotna. Obrona cywilna to: podstawowe zadania oraz organizacja środków i sił obrony cywilnej w okresie pokoju, ostrzeżenie i alarmowanie ludności o zagrożeniach, formacja obrony cywilnej, ochrona przed skutkami pożaru, powodzi oraz innych

zagrożeń, katastrofy kolejowe i drogowe – zasady zachowania się, powszechny obowiązek obrony, sposoby znakowania substancji toksycznych – wybranych wg katalogu ONZ, źródła promieniowania jądrowego oraz jego skutki, zasady pierwszej pomocy w nagłych wypadkach. Natomiast edukacja prozdrowotna to nauka o: potrzebach w obszarze bezpieczeństwa dzieci, osób starszych oraz niepełnosprawnych, o zasadach bezpieczeństwa w szkole, domu, miejscu publicznym, ryzyku związanym z różnymi typami aktywności oraz sytuacjami życiowymi, jego ocena oraz odpowiedzialność za jego podejmowanie, wzywaniu pomocy w nagłych wypadkach, pierwszej pomocy w najczęstszych przypadkach zagrożenia życia, zachowaniu w sytuacjach katastrof,

- W technikach, liceach oraz liceach profilowanych przedmiot pod nazwą *Przysposobienie obronne* zawiera następujące założenia: wyposażenie uczniów w umiejętności oraz wiedzę konieczne do racjonalnych oraz efektywnych zachowań w przypadku wystąpienia zagrożeń zbiorowych i indywidualnych, a także przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w przedsięwzięciach o obronnym charakterze m.in. poprzez: poznanie sposobów alarmowania ludności, zagrożeń czasu wojny i pokoju, nauczanie zachowania się podczas ewakuacji, poznanie psychologicznych efektów sytuacji kryzysowych oraz sposobów ich niwelowania oraz udzielenie pierwszej pomocy w nagłych wypadkach. Dodatkowo w ramach ścieżki edukacyjnej pod nazwą *Edukacja prozdrowotna* podejmuje się następujące tematy: troska o bezpieczeństwo innych, identyfikowanie oraz podejmowanie ryzyka, zachowania bezpieczne w codziennym życiu,
- W zasadniczych szkołach zawodowych w nauczaniu przedmiotu o nazwie *Przysposobienie obronne* realizuje się m.in. tematykę dotyczącą zagrożeń czasu pokoju i wojny, obrony cywilnej, udzielania pierwszej pomocy w nagłych wypadkach, natomiast w ramach ścieżki edukacyjnej pod nazwą *Edukacja prozdrowotna: troska o bezpieczeństwo innych*, zachowania ryzykowne i bezpieczne w codziennym życiu i kontaktach społecznych, szukanie oraz korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, medycznej oraz innych form wsparcia, przede wszystkim w sytuacjach kryzysowych,
- W szkołach ponadpodstawowych, które dają możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości w ramach przedmiotu pod nazwą *Przysposobienie obronne* uczą się m.in. o obronie cywilnej, zagrożeniach czasu pokoju i wojny, ochronie ludności w ramach powszechnej samoobrony, ratownictwie oraz pomocy przedmedycznej.

W aspekcie tematyki dotyczącej Edukacji dla bezpieczeństwa należałoby również wziąć pod uwagę ustawę o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. nr 21 z 2002 r., poz. 205, z późn. zm.), która w art. 6 ust. 2 pkt 9 zobowiązuje Radę Ministrów do określenia – w drodze rozporządzenia – organizacji szkolenia obronnego w państwie, podmiotów, które są objęte tym szkoleniem, zadań w obszarze planowania oraz realizacji szkolenia obronnego i właściwość organów w tych aspektach. Należy zwrócić uwagę na to, iż – w myśl art. 137 ustawy – obrona cywilna ma na celu ochronę ludności, dóbr kultury, zakładów pracy oraz urządzeń użyteczności publicznej, ratowa-

nie oraz udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny i współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych oraz zagrożeń środowiska, a także usuwaniu ich skutków.

Art. 139 ust. 1 mówi, iż obowiązek obywateli w obszarze obrony cywilnej polega na odbywaniu służby w obronie cywilnej, przysposobienia obronnego młodzieży szkolnej, a także szkolenia w obszarze powszechnej samoobrony ludności. Art. 17 omawianej ustawy określa, iż centralnym organem administracji rządowej w sprawach obrony cywilnej jest Szef Obrony Cywilnej Kraju powoływany przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Natomiast zapisy art. 20 te same ustawy wskazują, iż kierowanie sprawami obronności w województwie należy do wojewody, który m.in. organizuje edukację społeczeństwa, która dotyczy przygotowania obronnego i prowadzi ćwiczenia oraz szkolenia obronne.

Należy zaznaczyć, że poprzez art. 166 ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej nakłada na młodzież szkolną i studentów obowiązek odbycia przysposobienia obronnego, co w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w danych rodzajach szkół zostało scharakteryzowane jako ścieżki edukacyjne oraz przedmiot Przysposobienie obronne. Natomiast – w myśl art. 166a ustawy studentki i studenci, którzy zaliczyli pierwszy rok studiów wyższych zawodowych bądź jednolitych studiów magisterskich bądź równorzędnych, mogą odbyć na własny wniosek przysposobienie obronne w pierwszym semestrze drugiego roku studiów zawodowych bądź drugim semestrze drugiego roku jednolitych studiów magisterskich bądź równorzędnych. Przedmiot, o którym mowa jest przedmiotem nieobowiązkowym, który jest objęty planem studiów, prowadzonym w systemie konsultacji i samokształcenia.

Należy wskazać ponadto, że przyjęty w dniu 28 sierpnia 2002 r. przez Radę Ministrów Program Poprawy Bezpieczeństwa Obywateli „Bezpieczna Polska” zawiera zadania w obszarze problematyki Edukacji dla bezpieczeństwa.

Zakończenie

Nowe zagrożenia oraz wyzwania pojawiające się w ostatnim czasie, których skalę uświadomiły nam tragiczne wydarzenia w Hiszpanii, Stanach Zjednoczonych, czy też w Rosji, a także wzrost poczucia zagrożenia terroryzmem wśród społeczeństwa powodują, iż kwestie dotyczące bezpieczeństwa są obecnie problemami powszechnie dyskusowanymi.

Agresja oraz brutalizacja życia codziennego jest równie istotnym zagrożeniem społecznym. W naszym kraju utrzymuje się wysoki poziom przestępczości, dotyczący między innymi dzieci oraz młodzież.

Zagrożenie terroryzmem światowym w połączeniu z brakiem poczucia bezpieczeństwa w życiu codziennym w wyraźny sposób wykazują potrzebę zwiększania działań w obszarze bezpieczeństwa oraz porządku publicznego. Właściwa edukacja, polegająca na wykształceniu odpowiednich postaw społecznych, nauczaniu racjonalnych zachowań w obliczu zagrożeń, rozwinięciu świadomości, jest jednym z kluczowych warunków

ków trwałości oraz stabilności bezpieczeństwa kraju. Uwarunkowania społeczne, które się wciąż zmieniają wskazują również na potrzebę dostosowania działań podmiotów administracji na rzecz *Edukacji dla bezpieczeństwa*.

Komponenty *Edukacji dla bezpieczeństwa* w szkolnictwie polskim wprowadzono na wszystkich poziomach nauczania szkolnego. Utworzono nowe programy nauczania oraz podręczniki wspomagające proces ich realizacji. Wciąż rozwija się współpraca międzyresortowa dotycząca tego tematu i coraz częściej podejmowane są wspólne inicjatywy instytucji państwowych oraz organizacji pozarządowych.

Ważnym udogodnieniem w rozwoju zasad współpracy jednostek administracyjnych z organizacjami pozarządowymi oraz innymi jednostkami organizacyjnymi prowadzącymi działalność zadań publicznych było uchwalenie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873).

Można również zauważyć tendencję do zacieśniania współpracy instytucji państwowych, które są odpowiedzialne za bezpieczeństwo na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i na szczeblu gminnym.

Jako słabe strony *Edukacji dla bezpieczeństwa* w Polsce należy natomiast wskazać na: trudności praktycznego wdrażania programów, brak koordynacji działań oraz wymiany informacji pomiędzy instytucjami, niejednokrotnie niezadawalające przygotowanie nauczycieli do postępowania w sytuacjach zagrożenia.

W aspekcie omawianej problematyki należy także zwrócić uwagę na sprawy istnienia wielu, różnorodnych programów prewencyjnych oraz profilaktycznych kierowanych do dzieci i młodzieży. Wydawać by się mogło, iż odpowiednie byłoby ramowe ujednolicenie treści oraz metod, a także opracowanie poradnika dotyczącego *Edukacji dla bezpieczeństwa*, który w sposób ogólny określałby podstawy programowe wspólne dla wszystkich działań edukacyjnych w omawianym temacie.

Reasumując można uznać, że obecnie obserwujemy pozytywną tendencję w rozwoju działań na rzecz *Edukacji dla bezpieczeństwa*. Jednak w czasach, gdzie mamy do czynienia z walką ze światowym terroryzmem należy podjąć zdecydowane kroki, które mają na celu zwiększenie koordynacji działań podejmowanych w ramach *Edukacji dla bezpieczeństwa*. Nie można bowiem zapominać, iż właściwa edukacja, która polega na wykształceniu odpowiednich postaw społecznych, rozwinięciu świadomości i nauczaniu racjonalnych zachowań w obliczu zagrożeń, jest jednym z priorytetowych warunków stabilności oraz trwałości bezpieczeństwa kraju.

BIBLIOGRAFIA

- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. nr 21 z 2002 r., poz. 205, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. nr 67 z 1996 r., poz. 329, z późn. zm.).

- Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. nr 159 z 2003 r., z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873).
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 marca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dz. U. nr 35, poz. 325).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. nr 51, poz. 458, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Edukacji Narodowej i Sportu (Dz. U. nr 134, poz. 1426).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 15.01.2009 r., Nr 4, poz. 17).
- Edukacja – jest w niej ukryty skarb.* (1998). Raport dla UNESCO. Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacques'a Delorsa. Warszawa.
- Gołębiewski, J. (2001). *Edukacja dla bezpieczeństwa*. Edukacja dla Bezpieczeństwa. Czasopismo dla dyrektorów szkół i nauczycieli. Nr 1(2).
- Kopaliński, W. (1999). *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych* Warszawa: Muza S.A.
- Puślecki, W. (1997). *Kształcenie upodmiotowiające ucznia*. Toruńskie Studia Dydaktyczne. Nr 11.
- Rudnicki, B. (1994). *Edukacja dla bezpieczeństwa i jej interpretacja*. [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Materiały konferencyjne*, Warszawa.
- Siuda, T. (2001). *Edukacja dla bezpieczeństwa w wybranych czasopismach*. [w:] *Edukacja do bezpieczeństwa i pokoju w obliczu wyzwań XXI wieku. Edukacja do bezpieczeństwa i praw człowieka, cz. 2*. Siedlce: Wydawnictwo Akademii Podlaskiej.
- Słoma, R. (2009). *Program nauczania edukacji dla bezpieczeństwa dla gimnazjum*. Warszawa: Wydawnictwo Nowa Era.
- Stępień, R. (1994). *Edukacja dla bezpieczeństwa*. Materiały z konferencji naukowej 23-24 maja 1994 r., Warszawa.
- Zalewski, S. (2001). *Polityka bezpieczeństwa państwa a edukacja obronna*. Warszawa.